

РЕТРОСПЕКТИВА

Друга справа інспектора Вренка

(Excerpt in Ukrainian)

Translated by: Mariana Klymets

Contact of the translator: mklymets@yahoo.co.uk

Еріка Відиц Кореніка сяяла. Це, зрештою, і її вечір також. Тобто не лише її, і вона аж ніяк не виступає у головній ролі, та все ж. Через такі дрібниці Еріка не відмовиться від своїх п'ятнадцяти хвилин слави. От, наприклад, Мойца, Таня і Даниця, її співробітниці, прийшли сюди через неї, а не навпаки. Правда, Мойца часом заходить на виставки, але ж і те правда, що вона просто складає товариство своєму чоловікові, який закоханий у мистецтво. Даниця теж, бува, показується на вернісажах, та, будьмо відвертими, лише для того, аби продемонструвати нову сукню або останній ліфтинг, бо на мистецтві вона розуміється, як свиня на окулярах. А Таня... Що ж, Еріка була переконана, що вони з чоловіком уперше в житті потрапили на вернісаж.

Еріці Відиц Кореніці п'ятдесят три, але зараз їй би ніхто стільки не дав. Струнка, наче тридцятилітня жінка, у дорогій сукні, що ледь виключно обтягувала її тіло, з короткою модною стрижкою і без жодної зморшки – так, вона має право сяяти.

З Ерікою справа така: велика серйозна галерея підготувала ретроспективну виставку картин її свекра, художника Кароля Кореніки. І ось саме зараз, цієї п'ятниці, шістнадцятого грудня, триває її відкриття. Творам Кароля Кореніки відведено майже всі виставкові зали, окрім так званого малого салону, задньої кімнати на другому поверсі біля вбиралень: там якась сучасна інсталяція, тільки купа каміння. Рисунки, графіка і полотна Кароля Кореніки заповнюють увесь другий поверх. Для ретроспективи віддано також графічний інформаційний центр, що у підвальних приміщеннях. Тут зібрані різні публікації, пов'язані з життям і творчістю художника: документи, монографії, каталоги і тому подібне. На першому поверсі галереї представлені «легкі» зразки на папері, рисунки, ескізи, декілька графік. Кароль Кореніка був представником класичної школи. Майстром рисунку, який упродовж свого довгого життя залишався вірним фігуральному мистецтву. І чудовим портретистом.

На другому поверсі виставлені полотна. В основному вестути Марибора, Парижа і Триєста – міст, де митець провів частину життя. Збірку доповнює кілька великих

пейзажів і чудових портретів. Головний куратор виставки, впливовий художній критик Роман Долі, який до свого підпису любить додавати *М.А.*, тобто «*magister artum*», не перебільшив, коли у вітальному слові провів паралелі між роботами майстра Кореніки й актуального Люсьєна Фрейда, «творами якого ми мали змогу насолоджуватися цього рок у Венеції». Йому навіть вдалося знайти амбітні, однак переконливі аргументи, щоб довести подібності між портретами Кореніки і картинами Фріди Кало, «що їх нам пощастило споглядати у «Tate Modern». Порівняння були влучними й доречними, а пан Долі всьому мистецькому бомонду дав знати, що цьогоріч він побував у Венеції та Лондоні, а може, десь іще. Йому подобається бути світською людиною. Тож він за такої нагоди, як, скажімо, нинішня ретроспектива, чіпляє замість краватки хоча й скромного, проте помітного метелика.

Оскільки два роки тому під час приготувань до ретроспективи художник Кароль Кореніка у віці вісімдесяти восьми років, на жаль, помер, зірками сьогodнішнього вечора є його теперішня і колишня дружини, а також діти. Кароль мав трьох синів із Анжелою Тутті, першою дружиною, словенкою з італійськими коренями, яка після розлучення п'ятнадцять років тому залишила прізвище чоловіка і тепер звалася Анжела Тутті Кореніка.

Чоловік Еріки – Раймунд, середульший син Анжели і Кароля. Еріка бачить себе єдиною невісткою художника і має для цього вагомі підстави. Старший Раймундів брат Сильван, який саме зараз так вульгарно і голосно регоче серед жіночого товариства в кутку біля входу в галерею, щойно збирається одружуватися, хоча йому вже п'ятдесят п'ять. І до весілля, схоже, може навіть і не дійти. Другий дівер Еріки, молодший Раймундів брат Алеш – Еріка скривилася – гомосексуал. Його постійного партнера Клауса Еріка, звісно ж, не могла вважати серйозним конкурентом. Вона нічого не має проти геїв, та все ж той австрієць Клаус їй не рівня: він не є законною, перед Богом пошлюбленою і в РАГСі зареєстрованою дружиною.

Тож це був правдиво вечір Еріки, хоча, мусила визнати жінка, бути в центрі уваги нелегко. Адже постійно треба приділяти увагу відвідувачам, відповідати на їхні запитання, кивати наліво і направо, весь час усміхатися. Та Еріці не важко, вона, як і англійська королева, стійко зносить тягар долі публічної особи й гідно страждає.

При цьому їй вдається робити ще дещо – те, що неабияк подобається: вона постійно за всіма уважно слідкує і виносить свій вердикт.

Там, у кутку, Сильван продовжує негоже реготати й пити більше, ніж може. На сімейних обідах він теж завжди напивається. Часом він на неї навіть зиркає якось так... і підморгує. Еріка здригається при згадці про негідну поведінку чоловікового старшого брата. І вона ані на грам не зізнається собі, що їй оте підморгування десь у закапелках серця, десь дуже глибоко заховане за правилами правильної поведінки і, що ще важливіше, заховане навіть за визнаними на сповіді гріхами, дуже і дуже до вподоби.

Ну от, стежила далі Еріка, її дівер, як завжди, оточений молодими жінками, а тим часом його Мартина (вона, до речі, теж не бог зна що) не сходить з другого поверху. Постійно стоїть біля свого портрета, однієї з центральних картин на виставці. Те, про що Еріка в цей момент думає, їй дуже дошкуляє. Чому старий Кореніка намалював Мартину Заєць, жінку, яка жила зі Сильваном в цивільному шлюбі, на віру, як то кажуть? А Еріці за двадцять років шлюбу з Раймундом не те, що не запропонував, а навіть не обмовився, що намалює її, Ерічин, портрет? Еріка ж була гарною жінкою, а Мартина нічого особливого. Ще й має того дивного синочка.

Еріці вдається стежити за всім, що відбувається в переповненій галереї, де представники місцевої еліти товчуться, розмовляють, попивають вино з вишуканих келихів, адже вона вибрала ідеальне місце. Еріка Відиц Кореніка одразу після всіх урочистостей і промов, після того, як гості почали спілкуватися між собою та прогулюватися галереєю туди-сюди, спустилася з другого поверху на третю нижню сходику. Звідси вона бачить усе, що діється на всьому першому поверсі. До того ж, і це надзвичайно важливо, кожен, хто піднімається на другий поверх або спускається на перший, так чи інакше мусить її минути. Зі сходів їй добре видно, хто заходить у галерею і хто виходить, хто з ким виходить на цигарку. Еріку мало цікавить, хто курить, а от хто з ким виходить – о, це варте Ерічиної уваги.

Саме цієї миті з перекуру в галерею повертаються її молодший дівер Алеш і його «друг» Клаус. Коли Еріка їх бачить, її думки поспішають далі.

«Якось, пригадую, стояла пізня весна, сонце жбурляло свої промені крізь великі вікна. Піч розпалили більше за звичкою, аніж з потреби, бо дні були теплими і я, як завжди, бавився в батьковій майстерні. А тоді...»

Сильван Кореніка, високий чарівливий п'ятдесятип'ятирічний чоловік, дещо товстуватий, насолоджується моментом. І товариством студенток Академії та юних поціновувачок мистецтва. Надто йому припала до вподоби ота мала світловолоса дівка, Тінкара, чи як там вона зветься, що стоїть впритул до нього і, як здається Сильванові,

особливо голосно й особливо довго регоче з його реплік. Під розстебнутою шкіряною курточкою він розгледів вузьку футболку і під нею вгадував маленькі, пружні, тверді груди. Якщо трапиться нагода, то нині ввечері та мала...

Юнкам було абсолютно байдуже, що Сильван не вміє малювати, що йому ніколи й на гадку не спадало стати художником і що він геть далекий від мистецтва. Вони в ньому вбачали тінь покійного майстра. Зрештою, це його найстарший син. Тож Сильван Кореніка з великою втіхою розповідав про батька. Більшість його розповідей були небилицями, та він пропонував дівчаткам те, що їх хотілося чути. Історії з глибокими сенсами, пригоди, кліше про багатостраждального митця й інші схожі дурниці. Про те, що він і батько ніколи не були особливо близькими і що вони останніми роками майже не розмовляли, Сильван, звісно, не згадував. Ну бо ж кому це цікаво?

Він кивком дає офіціантові знак підійти. Товариство міняє порожні келихи на повні. Сильван досвідченим оком оглядає піднос і бере бокал, наповнений по вінця. Сьогодні подають надзвичайне вино.

Він час від часу Сильван розглядається по галереї. По-перше, щоб побачити, чи не випірне якесь знайоме обличчя, а по-друге, аби пересвідчитися, чи його майбутня дружина Мартина не спустилася, бува, з другого поверху. Вона б ані слова не сказала про компанію молодих дівчат, та йому самому було б неприємно розважатися з юнками, якби Мартина була десь поруч. Зрештою, він по-своєму її кохає і невдовзі вони одружаться. На першому поверсі Сильван затримується ще й тому, що знає: Мартина повинна бути біля свого портрета. Отой зверхній павич, отой педерастичний галерист Долі й інші «фахівці з мистецтва» (останню фразу Сильван вимовив про себе так, ніби лайнувся) Мартину буквально окупували, і вона мусить їм розповідати, як старий її малював, що говорив, що робив, як змішував кольори, чи під час сеансу він щось їв, а може, пив....

Портрет його майбутньої дружини, який викликав таке зацікавлення на виставці, Сильванові, правду кажучи, зовсім не подобався. Старий намалював їй таке стражденне обличчя, ніби то був Христос. До того ж, після їхньої сварки. На картині навіть трохи видно синяк біля ока. Мартина ж твердила, що не розповідала старому про побої. Може, й справді. Старий Кореніка такі речі відчував, йому не потрібно було розповідати. Відтоді Мартина стала ще частіше заходити до батька в майстерню, згадує Сильван.

Сильван, як один із спадкоємців батькового майна, дозволив виставити портрет Мартини тільки для того, аби подратувати братову – оту Раймундову курку Еріку. Лише останньої миті, учора вранці, він змилювався над проханнями галереї і дав зелене світло.

Галеристи втішилися, приїхали по картину і поставили її на почесне місце в найбільшій і найважливішій залі галереї на другому поверсі.

Еріка Відиц Кореніка, як і всі інші, хто нічого не знав, була дуже здивована, побачивши портрет Мартини на виставці. І марними були всі її намагання приховати заздрість і прикрі думки, що Каролю Кореніці ніколи не спало на гадку намалювати і її писок. Чого б вона не зробила, аби тільки її, Ерічин, портрет висів тут сьогодні.

Сильван дивиться на братову́. Так солодко спостерігати за тим, як вона мучиться. Упродовж промови того карлика Долі Еріка змушена була дивитися на портрет Мартини. Вона вертілася так, ніби на неї напала подагра.

Сильван усміхнувся. Ну от, гляньте лиш на неї – вона ж, мов яструб, водить поглядом по першому поверсі галереї. І на сходи забралася, аби краще бачити. Ну, хай стежить собі, щоб, бува, нічого не пропустити. І його теж нехай чує, думає Сильван Кореніка і знову регоче зумисне голосно.

Мартина Заєць бореться із протилежними відчуттями. Сильван її, як і всіх, здивував тим, що дозволив виставити картину. Це був єдиний портрет, який Кароль намалював олією на полотні. Він не раз робив з неї замальовки, але то були в основному начерки, рисунки олівцем, вугіллям. За картину на полотні він взявся лише один раз. Це сталося на початку двохтисячного року, пригадувала Мартина. Невдовзі після того, як стихло божевілля переходу в нове тисячоліття. Сильван під час одного зі своїх вибухів сильно її вдарив. Вражена і засмучена до глибини душі, Мартина знайшла захисток в майстерні Кароля. Кореніка тоді взяв найбільше полотно, яке мав у студії, і став її малювати.

Та й раніше Мартина була бажаною гостею в майстерні, вона це вгадувала з поведінки Кароля, а після того випадку відвідувала художника ще частіше. Вона ніколи нічого свекрові (так Мартина звала Кароля Кореніку про себе) не розповідала. А він знав, що відбувається, вона знала, що він знає. Їй було досить того, що вона Каролю позувала, готувала чай, допомагала переставляти важкі предмети в майстерні. Її син, який побачив світ після короткотривалого роману, її Мірко серед кольорів, пензликів, книг і картин зрозумів, що світ образотворчого мистецтва є і його світом. Часом жінці навіть здавалося, що Кароль запрошує її до себе через Мірка. Вони всі дні щось разом робили, щось розглядали і про щось розмовляли. Шкода, що свекор помер, він би дуже тішився, що Мірко цього року вступив до Академії мистецтв.

Мартина стоїть біля свого портрета. Картина не лише художньо сильна, а й дуже велика як на портрет, навіть у повний зріст. Шириною два і висотою майже три метри.

На картині Мартина одягнена в сіру спідницю і жакет, вона сидить у старовинному фотелі в ательє Кароля. Ноги зведені разом, нахилені ліворуч, складені разом руки лежать на спідниці. Волосся розтріпане. На картині вона дивиться прямо, хоча й не так, як Мона Ліза, про яку більшість знає лише те, що «вона стежить за тобою поглядом, де б ти не стояв». Мартина Заєць дивиться з картини тільки на того, хто знаходиться перед нею, але погляд її ковзає крізь глядача. Кудись поза нього. У її погляді переплелися страждання, відданість і виклик. Кореніка її не прикрасив, навпаки, підкреслив недоглянуту шкіру, утомлений погляд, або, як перед тим висловився Долі, «життєву трагедію».

Мартині Заєць не подобається те, що полотно виставлене, воно її ніби оголює. Ніби всі заглядають у її єство, їй здається, що вона сидить роздягнутою перед глядачами. Лише крихітна частинка її жіночого марнославства тішилася, що портрет з простою назвою «Мартина» є важливою частиною виставки. Зрештою, це був, окрім кількох портретів обох дружин Кароля, єдиний жіночий портрет на виставці.

Ще менше факт виставлення картини подобається її синові. Для Мірка той портрет (коли малювалася картина, він весь час був у майстерні, йому тоді було чотирнадцять і хоча вона й приховувала сварки зі Сильваном, син бачив, як мама страждає,) є інтимною сповіддю. Щоденником, абсолютно особистою річчю. Добре, що мама не знає.

– Дорога Мартино, як підготовка до весілля?

Мартина Заєць змушує себе зробити зусилля й повернутися у реальність. Вона раптом розуміє, що біля неї стоїть художній критик і галерист Роман Долі і про щось її питає.

– Дякую, Романе, ми вже зайшли настільки далеко, що нарешті зробимо останній крок.

«Чому він питає?» – думає Мартина. Вона ж не буде розповідати, що, як би там не було, вона Сильвана все ж кохає, та й він її, по-своєму. Зрештою, це тільки її справа. І синова, звичайно, але Мірко поїде. У жовтні в нього починається навчання у Любляні, і вже майже рік він зустрічається із тією симпатичною дівчиною. Рано чи пізно Мартина лишиться сама, а після того ... випадку Сильван жодного разу її не вдарив. За десять років спільного життя вони вибудували досить рівномірні стерпні стосунки. Тому вона вийде за нього.

– Оце, – каже Мартині Роман Долі, підштовхуючи до неї маленького пана в бездоганному костюмі, – пан Лібман, Давид Лібман, мій шановний гість із Росії. Галерист. Йому подобаються картини вашого свекра, і щойно він мені сказав, що хотів би подивитися на «Мартину».